juodos spalvos žemės sluoksnis su medžio anglies gabalėliais, išsiskiriantis savo spalva ir struktūra aplinkiniame žemės sluoksnių kontekste su XVII–XIX a. keramikos fragmentais. Trasos Š gale fiksuotas griuvenų su medžio anglies intarpais sluoksnis galėtų būti siejamas su XIX a. pabaigoje ar XX a. pirmoje pusėje stovėjusiais pastatais.

FIELD EVALUATION IN BIRŽAI OLD TOWN

In 2006 an evaluation was conducted in Biržai Old Town at the sites of the routes for the medium and low pressure gas main connections to the buildings at Karaimų St. 12, S. Dagilio St. 8, J. Žemaitės St. 24, Vytauto St. 16, and Vilniaus St. 16. At the NW end of the route at Karaimų St. 12 a small pile of big stones was found. A cultural layer from the 17th – early 20th century was found in a test pit beside the building built at S. Dagilio St. 8 in 1901. A narrow building characteristic to Biržai Old Town could have stood there at that time. A cultural layer from the 19th – 1st half of the 20th century with 17th–19th pottery sherds was found in the territory of Vilniaus St. 16.

TYRIMAI ROTUŠĖS GATVĖJE

Birutė LISAUSKAITĖ

Biržų miesto (A 18P) Rotušės g. teritorijoje, tarp pastatų, priklausančių UAB „Litesko“ – Rotušės g. 20 ir prekybos centro „Senukai“ – Rotušės g. 24, 2006 m. rugpjūčio mėnesį buvo pradėti šilumos tinklų modernizavimo ir renovavimo darbai. Į šią teritoriją po to, kai 1625 m. karo metu švedų kariuomenė, vadovaujama karaliaus Gustavo Adolfo, sudegino Biržų tvirtovę, miestą ir dvaro pastatus, buvusius už Agluonos upės, Kristupas II Radvila įsakė perkelti dvarą, į dešinįjį Agluonos upės krantą. Kad tai buvo padaryta, liudija ne tik istoriniai šaltiniai, bet ir patvirtino 1991 m. vykdyti archeologiniai tyrimai (tyrimų vadovas A. Baublys) Rotušės g. 18, kur buvo rasti Boguslavo Radvilos ir Liudvikos Karolinos Radvilaitės laikų dvaro pastatų pamatų fragmentai ir būdingi XVII a. antros pusės radiniai – buitinės keramikos šukės, stikliniai indai ir herbiniai kokliai (*ATL 1900 ir 1991 metais*, V., 1992, t. II, p. 10–11 (nurodytas klaidingas adresas – Rotušės g. 28)). Taip pat iš istorinių šaltinių yra žinoma, kad prie to dvaro Liudvika Karolina Radvilaitė 1686 m. įsteigė bravorą. Jis turėjo būti maždaug toje vietoje, kur yra dabartinis AB „Biržų alus“ (Rotušės g. 22).

Perkėlus dvarą, turėjo atsirasti ir į jį vedantis kelias dešiniąja Agluonos pakrante. 1870 m. Biržų miesto plane jau yra pažymėta tokio kelio trasa. Be to, šalia to kelio minėtame plane dabartinės Biržų alaus daryklos teritorijoje pažymėti dar 8 dvaro pastatai, kurie, matyt, funkciškai buvo susiję su bravoru.

Tiškevičiams įsigijus Biržus, jau XIX a. viduryje buvęs senasis Radvilų dvaras dešiniajame Agluonos krante ėmė nykti. Tačiau vėl buvo pastatyti nauji Biržų dvaro pastatai kairiojoje Agluonos upės pusėje, dabar Dvaro g. Kanauninkų g. (dabar Rotušės g.) Tiškevičiai paliko tik bravorą ir toliau jį plėtė. O

laikui bėgant aplink dvarą ėmė formuotis Biržų miestiečių gyvenamų namų kvartalai.

XX a. 7–8 dešimtmečiais nagrinėjamoje teritorijoje klojant šiluminę trasą, jokie archeologiniai tyrimai nevykdyti. Tačiau yra išlikę archeologo K. Meko, tada (1965 m.) dirbusio prie Biržų tvirtovės, fragmentiškai aprašyti pastebėjimai apie vykdytus žemės darbus Rotušės g. 18 teritorijoje (*PRI*, f. 5, b. 2669, p. 1–5). Jis rašė, kad „Kapsuko gatvės vakarinėje pusėje, buvusiame Lemberio sklype [dabar Rotušės g. 18 – B. L.], vedant šiluminę trasą, perkirsta 0,4–0,9 m storio griuvenų klodas. Klode gausu anglių, puodų šukių, plokštinių čerpių ir koklių šukių su 1689 m. data. Buvęs Lemberio namas stovi ant griuvenų kalnelio, kuriame yra stori mūriniai pamatai. Įtariu, kad šioje vietoje stovėjo Makovskio graviūroje ir švedų darytame plane nurodytas pietinis miesto sienų bokštas, saugojęs kelio į Vilnių pravažiavimą. Sekiau visą šiluminę trasą, bet jos griovyje kitų mūrinių pamatų pėdsakų nepastebėjau. Daugelyje vietų šiluminė trasa perkerta buvusius rūsius, bet jie visi yra XIX–XX a. Trasoje nepastebėta ir seno kultūrinio sluoksnio pėdsakų“.

Teritorija, kurioje 2006 m. buvo vykdomi darbai, yra greta XVII a. antroje pusėje buvusio Biržų dvaro, t. y. šalia Rotušės g. 18. Be minėtų 1991 m. tyrimų, 2003 m. Rotušės g. 22, UAB „Biržų alus“ teritorijoje, statant priestatus prie esančių pastatų, žvalgomuosius archeologinius tyrimus vykdė R. Songailaitė (*ATL 2003 metais*, V., 2005, p. 223–224).

Darbų pradžioje paaiškėjo, kad žemės darbai bus susiję su esamos trasos, klotos XX a. 7–8 dešimtmetyje atkasimu ir naujai bus kasama tik trasos 1 R gale 11 m ilgio atkarpa kv. 19–30. Visų žemės darbų metu buvo iškasta apie 120 m ilgio trasų, kurių plotis – 2,5–3 m, gylis – 1,9 m. Iš viso darbų metu iškastas 335 m^2 plotas. Nustatyta, kad trasos 1 dalyje, nuo UAB „Litekso“ pastato V išorinės sienos iki trasos 19 metro kultūrinis sluoksnis sunaikintas. Likusioje trasos dalyje jis išlikęs fragmentiškai. Trasos 1 Š sienelės pjūvio atkarpoje ties 27–30 metrais buvo rastas pastato pamatų, mūrytų iš akmenų, fragmentas. Tačiau jų tiksliau datuoti ar daryti išvadas apie paskirtį ir dydį dėl ribotos darbų apimties bei kitokios informacijos stokos nebuvo negalima. Trasos P sienelės pjūvio 20–22 metruose buvo rastas bravoro egzistavimo laikotarpio, t. y. XVII–XIX a., akmeninis grindinys ir tuometinis kiemo paviršius. Trasos 2 pjūviuose fiksuoti trys XX a. keliuko įrengimo ir naudojimo etapai. Ankstesnio kultūrinio sluoksnio nerasta. Trasos 3 Š gale kultūrinis sluoksnis buvo išlikęs fragmentiškai. Jos R ir V sienelių pjūvių atkarpose fiksuoti XIX a. bravoro egzistavimo laikotarpio pėdsakai: sudegusios medienos ir raudonų plytų duženos. Trasos 3 P gale kultūrinis sluoksnis visiškai sunaikintas, kaip ir trasos 4 teritorijoje, šalia prekybos centro „Senukai“. Tyrimų metu archeologinių radinių nerasta.

EXCAVATIONS IN ROTUŠĖS ST.

In 2006 heating routes, which were 2.5–3 m wide, 1.9 m deep, and about 120 m long (a total area of 335 m^2) were excavated on Rotušės St. in Biržai. Radvila manor and brewery stood at this site in the 17th century. 17th–19th century stone paving, which marked the courtyard surface at that time, and the remains of the 19th century brewery were discovered at the site of the routes.